

JANKOVICS JÓZSEF – SZÖRÉNYI LÁSZLÓ

Gyöngyösi István vallomása a Wesselényi-perben

A Gyöngyösi István élete és költészete iránt érdeklődő olvasót, de az irodalomtörténészt és a történészt is éppúgy foglalkoztatja az a tény, miként történhetett meg az, hogy a Wesselényi-mozgalom tragikus bukásakor a nádor és felesége, Széchy Mária körül forgolódo emberek közül egyedül a költő nem szenvedett büntetést. A palatinus legbizalmasabb embere, magán- és közéletének legközelebbi résztvevője és tanúja, belső komornyikja ellen ugyanis nem indított pert a bécsi udvar. Mindössze tanúként hallgatták ki, valószínűleg többször is, ám dokumentumként mindössze egyetlen alkalomról van tudomásunk.

Hogyan eshetett meg, hogy még a könnyebb büntetéseket elszenvedők közé sem került be a feltehetőleg a fontosabb részletekről tudomással bíró „titoknok”, Wesselényi titkára, Széchy Máriának pedig egyes, felröppent pletykák szerint érzelmi kegyeltje? A kérdésre a választ akkor adhatjuk meg, ha legelőször is tisztázzuk Gyöngyösi helyét az ország király után következő emberének, a magyar nádornak udvarában.

Joggal gondolhatnánk, akár a *Márssal társolkodó Murányi Vénus* ajánlása által meg támogatva vélekedésünket, hogy a költő természetszerűen részt vett a nádor ügyeiben, ő fogalmazta az országirányító és katonai előljáró – egyébként kiváló stílusérzékkel, szemléletes gondolati, nyelvi és képi bravúrokkal megírt – számtalan levelét, körlevelét, felhívását vagy magánéleti missziliseit. Valójában egyetlen, a költő kézírásával készült levelet ismerünk a mára már alaposan feldúlt és kirabolt Wesselényi-archívumból, közös együttműködésük idejéből. Balog várából 1669. május 4-én Széchy Máriának írott, kellő tisztelettel megfogalmazott, mégis évődő hangú levelében – száműzetésnek érezvén várkapitányi hivatalát – a rá haragvó úrnőjét akarja kiengesztelni.¹ Olyan Wesselényi-levelet is csak kettőt láttunk, amelyben a szerzője Gyöngyösit említi: bizalmi feladattal indította útjára komornyikját; mely fontos megbízatásáról tanúskodik, mert arról értesíti a címzettet, hogy a hadnak küldött pénzt komornyikja révén juttatja el hozzá. A másikban két tehenet igyekszik számára megszerezni.

A költő-létről egyetlen, jószerével tollpróbának is tekinthető adatunk van. Egy, valószínűleg a költő kézírásában fennmaradt strófa igazolja Gyöngyösi tevékenységét a Wesselényi-udvarban, egy idegen kézzel, minden bizonnyal diktálás után írott levélfogalmazvány hátlapján. Az 1664. november 4-én kelt, megyékhez szóló körirat Zólyom megyéhez írott példánya fogalmazványának hátlapján, Hont megyének szánt levél-

* A tanulmány szerzői az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetének nyugalmazott kutatói: Jankovics József ny. főmunkatárs, volt osztályvezető; Szörényi László pedig professor emeritus.

1 THALY Kálmán, *Adalékok a Thököly- és a Rákóczi-kor irodalomtörténetéhez*, Bp., 1872, I, 302–306.